

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה למדעי החברה

החוג לתקשורת

תרגיל 4: ניסוי

האם משדרים אלימים למבוגרים משפיעים על אלימות בקרב ילדים?

עבודה במסגרת הקורס שיטות מחקר כמותיות בתקשורת.

מרצה: ד"ר יונתן כהן

מתרגלת: מורן קרן.

מגישים:

ת.ז.

ת.ז.

תאריך הגשה: 1/2/2005

מבוא: הטלוויזיה, כלי התקשורת היציב והנפוץ של העשורים האחרונים, הביאה לתמורות רבות בחינוך ובתרבות בכל מדינה אליה הגיעה. עם כניסתה למסגרת התא המשפחתי, הפכה הטלוויזיה לסוכן חיברות משמעותי ובעל השפעה מרובה בעיקר על ילדים, החסרים את הניסיון החברתי, אשר צופים בה שעות ארוכות. בין השאר, היא גם מלמדת אותם על מושגי הטוב, הרע, המותר והאסור (כספי, 1993). בין התכנים המשודרים עבור ילדים, נכללות סדרות רבות אשר מכילות אלימות רבה, ללא מסרים ממתנים ברמה מספקת (תדהר, 2003). קיים חשש כי התנהגות אלימה בקרב ילדים עלולה להיחפך לשכיחה, ואף להתקיים לטווח ארוך, זאת בשל ציפייה לחיזוקים בתמורה להתנהגות זו, כפי שנלמד פעמים רבות מן הצפייה (תדהר, 2003; למיש, 2002). אכן, מאז כניסת הטלוויזיה לבתי התושבים, חלה עלייה תלולה של גילויי אלימות בקרב ילדים בארה"ב (פוסטמן, 1986). בחרנו לחקור את השפעת משדרים למבוגרים על אלימות בקרב ילדים, כיוון שילדים רבים צופים בסדרות למבוגרים, על אף שאינם קהל היעד הפוטנציאלי שלהם (פוסטמן, 1986). בניגוד לתוכניות הילדים, תוכניות המבוגרים נתונות לרוב בקונטקסט ממשי יותר: הדמויות הן בשר ודם, לרוב בעלות תפקידים חברתיים מוגדרים ופועלות בסביבה מדמה מציאות, אשר משתמשות באלימות תחת הצדקה מצד החברה. הצפייה בסדרות למבוגרים עלולה להוות השפעה שלילית רבה על תפיסת הילדים את האלימות, כיוון שפעמים רבות הנזק הפיזי שנגרם כתוצאה משימוש באלימות איננו מוצג. בנוסף לכך, הילדים אינם מודעים למערכת החוקים להפעלת אמצעים אלימים במצבים שדורשים זאת (אשר פעמים רבות אינה תואמת את המוצג בסדרה). הדבר עלול לגרום לאלימות להראות לגיטימית יותר ובשל כך להביא לשכיחות גבוהה יותר של התנהגות תוקפנית.

כאשר סדרה בטלוויזיה נתפסת כמציאותית יותר, גדל החשש כי ילדים ייטו לחקות את עלילותיה במציאות (למיש, 2002). ייתכן וכי במסגרת הצגה שכזו, ילדים רואים כי אלימות מתרחשת ביום-יום ובקרב מבוגרים המהווים מודל לדוגמא, ואף זוכה לתגמולים, ולכן נוטים להשתמש בה בעצמם.

שאלת המחקר: האם צפייה בסדרות טלוויזיה אלימות למבוגרים גורמת לגילויי תוקפנות בקרב ילדים?

סדרת טלוויזיה אלימה למבוגרים - תכנית טלוויזיה בה משתתפים שחקנים חיים, אשר קהל היעד שלה מוגדר מגיל 14 ומעלה (על פי רשת השידור), המכילה לפחות אקט אחד ברור ויזואלית של פעולה פיזית שמטרתה פגיעה, המכוונת ביודעין כנגד אובייקט כלשהו (אדם, חיה או חפץ) ונעשית עם או ללא שימוש באביזרים שונים.

משתנה בלתי תלוי: צפייה: הגדרה נומינלית - היחשפות רציפה בת מספר דקות לפחות בסצינה אחת או יותר מסדרת טלוויזיה אלימה למבוגרים או סדרה בלתי אלימה למבוגרים.

הגדרה אופרציונלית - צפיית נבדק בפרק מסדרת הטלוויזיה "מחוץ לחוק" (קבוצת הניסוי) או, מסדרת הטלוויזיה "חברים" (קבוצת הביקורת), באורך של כחצי שעה וללא פרסומות.

משתנה תלוי: התנהגות תוקפנית: הגדרה נומינלית - פגיעה פיזית מכוונת כנגד אדם או חפץ הנעשית עם או ללא שימוש באביזרים.

מאמר
3/4
מבוא
מחקר
מטרה
שאלת המחקר
משתנים

ג'ס'ח
ג'ג'ג'
הגדרה אופרציונלית: התנהגות תוקפנית (הלימה באגרופים, בעיטות, הטחת הגוף או הכאה באמצעות חפץ) כנגד דלת תקועה, אשר מאחוריה נמצא פרס מובטח, כאשר הרמות הן : נוכחות או העדר התנהגות תוקפנית.

השערות הניסוי: השערת הניסוי הינה סיבתית.

השערה נומינלית: ילדים שצופים בתכנית אלימה ייטו יותר להפעיל אלימות, מאשר ילדים שצפו בתכנית לא אלימה.

השערה אופרציונלית: אחוז גבוה יותר מקרב ילדים שצפו בדרמת משטרה המכילה מספר סצנות המכילות אלימות, ישתמש באלימות כנגד דלת תקועה מאשר מקרב ילדים שצפו בקומדיה למבוגרים, שאינה מכילה אקטים אלימים.

אוכלוסיית המחקר: כל הילדים הזכרים בגילאי 10-12 בישראל בשנת 2005, פרט לאלו השייכים למסגרות של

חינוך מיוחד, אלו שעלו לישראל בשלוש השנים האחרונות או אלו שמתועדות בעיות התנהגות בתיקם האישי בבית ספרם, אשר יסוננו מראש. מסגרת הדגימה שלנו תהיה רשימת כל התלמידים בכיתות ד'-ו' ממסגרות של החינוך הממלכתי בחיפה, אשר תושג ממשד החינוך. בכדי ליצור ייצוג פרופורציונלי של האוכלוסייה, תחולק הרשימה לשכבות על פי השכלת ההורים (מתחת לעשר שנות לימוד, השכלה תיכונית, השכלה מקצועית והשכלה אקדמאית) אשר מכל שכבה ידגמו ילדים בהתאם לגודלה. את הנתונים לגבי השכלת הוריו של כל ילד נשיג מסניף ביטוח לאומי בחיפה. כאשר לשני ההורים של אותו ילד רמות השכלה שונות, נקבע את ההשתייכות לשכבה על פי ההורה המשכיל יותר.

אופן הניסוי: לבתיהם של הילדים שידגמו תשלח הזמנה אישית להשתתפות בניסוי, אשר תבטיח להם במפורש צעצוע אטרקטיבי בתמורה להשתתפות ואף תכיל תמונה של אותו הצעצוע. בהזמנה גם יפורסם מספר טלפון ליצירת קשר עם המעבדה. הניסוי יערך בהסכמת ההורים בלבד, אשר ייודעו טלפוניית לגבי כל הליך הניסוי, חשיבותו והשלכתיו הפוטנציאליות ויתבקשו שלא להעביר אף פריט מידע לילדיהם.

כאשר יגיע הילד למעבדה, הוא יוקצה רנדומלית לקבוצת ניסוי או ביקורת. ייאמר לו כי הוא עומד להשתתף בניסוי הבוחן זיכרון פרטים ויוצג בפניו הצעצוע המובטח לו כפרס עבור השתתפותו. האדם היחידי שיהיה נוכח בעת הניסוי במעבדה הוא הנסיין והילד ייודע לכך. הילד יובל לחדר צפייה, שם יצפה לבדו בסדרה למבוגרים באורך של 30 דקות. הנסיין יאמר לילד לשים לב למתרחש בתשומת לב רבה, כיוון שהוא עתיד להיבחן על פרטי הסדרה. ילד שיוקצה לקבוצת הביקורת ייצפה ב"חברים", קומדיה למבוגרים נטולת אלימות וילד שיוקצה לקבוצת הניסוי ייצפה ב"מחוץ לחוק", דרמת פעולה אשר מכילה מספר אקטים אלימים (אך בפרק הנצפה אינה מכילה אקט של פריצה לחדר סגור). מייד בתום הניסוי, יינתן לילד שאלון קצר באורך של כ-5 פריטים, המכיל שאלות היזכרות קלות המנוסחות בפשטות לגבי הפרק בו צפה (לדוגמא: קבוצת הניסוי: "איזה רכב יש לרינו ריימס?", קבוצת הביקורת: "לאן יצאו מוניקה וצינדלר לבלות?"). השאלון יהיה מורכב משאלות פשוטות בכונה תחילה (כך שכל ילד יוכל לענות עליהן נכונה), בכדי לא ליצור תסכול מוקדם שיכול להוות משתנה מתערב העלול

ידידות
הילד
הוא
הוא
הוא

לעורר התנהגות אלימה. כאשר יסיים לענות על השאלות, ישיב הילד את השאלון לנסיין וזה יאמר לו כי עליו לגשת לכמה דקות למשרד הנמצא מצדו השני של המסדרון בכדי לדבר בטלפון, אך הילד יכול לקחת את הפרס בעצמו. הנסיין יודיע לילד, תוך כדי יציאה מן החדר, כי הפרס ממתין לו על שולחן מאחורי דלת סגורה בחדר בו נמצא הילד. הנסיין לא ישוב אל הילד במשך כחמש דקות. כאשר ייגש הילד לפתוח את הדלת, יתברר כי היא תקועה (אך לא נעולה). מצלמת וידאו נסתרת בחדר תתעד את התנהגות הילד: האם ישתמש בהתנהגות אגרסיבית בניסיונותיו לפתוח את הדלת או בכדי להוציא את תסכולו כלפיה (בעיטות, מכות אגרופ, הטחת גופו כנגד הדלת הכאת הדלת בעזרת חפץ וכדומה) או שיימנע מהתנהגות זו. ניסיונות להפעלת לחץ על הידית או אלימות מילולית לא ייחשבו כפעילות אלימה. כל שימוש כלשהו בתוקפנות כנגד הדלת ייחשב כהתנהגות אלימה, ללא קשר למידת הפעולה הכוח, אופן הפעולה או מספר החזרות עליה.

השאלון
הוא
הוא
הוא
הוא

לאחר מכן, ייאמר לילד מהי המטרה האמיתית של הניסוי, תוך הבטחה על שמירה מוחלטת של אנונימיות. הנסיין יודה לילד ויעניק לו את הפרס המובטח. כאשר כל הנתונים יאספו, יהושב האחוז של הנבדקים מקבוצת הביקורת אשר התנהגו בתוקפנות כנגד הדלת והאחוז של הנבדקים מקבוצת הניסוי שהתנהגו בתוקפנות כנגד הדלת. הנתונים הללו יושוו האחד עם השני בכדי לברר האם התממשה השערת הניסוי.

דיון: ישנן מספר בעיות העלולות לנבוע מן מערך הניסוי המוצע. **תוקף תוכן:** הניסוי איננו מתייחס למגוון ההתנהגויות האלימות שילד יכול להפעיל, דוגמת אלימות מילולית או הכאת אדם. מסיבות אלו, לא נוכל לאפשר הכאת אדם או חיה במהלך הניסוי. עם זאת, נוכל להסתמך על תיאורית "תסכול-תוקפנות" ^{אגון}

(frustration-aggression). על פי תיאוריה זו, כאשר אדם עומד בפני אובייקט המעורר בו תסכול, בין אם מדובר בחפץ או באדם אחר, יתעורר בו דחף תוקפני כלפי אותו האובייקט (Dollard et al., 1939). בניסוי הנוכחי, הדלת היא הגורם המתסכל והסביבה בה מתרחש הניסוי היא זרה לנבדק, כך ששימוש באלימות אמורה להיחשב ללא לגיטימית. לא מן הנמנע כי ילד שינקוט בתוקפנות בניסוי, ינקוט גם בתוקפנות כלפי אדם הגורם לו לתסכול בסביבה שמוכרת לו. אין מדידה של אלימות מילולית, כיוון שזו חסרת השפעה כנגד חפץ, שהינו חסר רגשות. **דיוק:** איננו מפרידים בין האקטים האלימים על פי מספר וסוג הפעולות המבוצעות כנגד הדלת. זאת מכיוון, שכאשר ילד נוקט באלימות נגד הדלת, הוא פועל בניגוד לנורמות של התנהגות במקום זה. גם כאשר ילד מושך בחולצתו של ילד אחר כאות אזהרה או מכה אותו מספר פעמים באגרופיו, שני המקרים נחשבים להתנהגות אלימה שאינה מקובלת. שאלת מחקרנו היא "האם יותר ילדים משתמשים באלימות?" ולא "האם ילדים משתמשים ביותר אלימות?", ולכן, ההפרדה היא בין שימוש באלימות או אי שימוש באלימות.

משתנה שעלול למתן את השפעת המניפולציה הוא היכרות מוקדמת של הילדים בקבוצת הניסוי עם הסדרה האלימה שאנו מציגים בפניהם. ייתכן ובשל כך, אותם ילדים יושפעו פחות מהתוכן האלים מכיוון שהם כבר רגילים לאלימות המוצגת בסדרה זו. אולם, ניתן להיעזר בתיאוריית הערדות. על פי תיאוריה זו צפייה במשדרים אלימים גורמת לעוררות ביולוגית (עליה בלחץ דם, דופק מואץ וכדומה) המובילה להתרגשות שעלולה

להביא לאקטים אלימים (למיש, 2002). לכן, ניתן להניח כי במחקרינו, הילדים שיצפו בסצינות האלימות יחוו עוררות זו.

תוקף חיצוני: לא ניתן להכליל את מסקנות הניסוי על בנות, כיוון שאלו אינן רשאיות להשתתף בו כלל. אך הגבלת ההשתתפות בניסוי לבנים בלבד נובעת מהממצא כי ילדות החל מגיל 10 מראות לרוב סלידה כלפי תכנים אלימים בשל הזדהות עם תפקידן המגדרי (למיש, 2002). בעיה נוספת בהכללת ממצאים, עלולה להתעורר בשל העובדה כי בניסוינו לא מציגים פרסומות במהלך הצפייה כפי שנהוג בשידורי ערוצים מסחריים מחוץ לניסוי. הסיבה לכך שלא שובצו פרסומות במהלך חשיפת הילדים לסדרה, היא שהפרסומות עצמן עלולות להוות גורם המעורר התנהגות אלימה בשל תוכן, ובכך לפגוע בבלבדיות המניפולציה. במחקרים עתידיים אפשר יהיה לבדוק גם את השפעת הפרסומות על התנהגות אלימה הבאה לאחר צפייה בסדרות. לשם כך, ניתן לערוך ניסוי דומה לזה שלנו, אשר יכיל 4 קבוצות: קבוצה שתצפה בסדרה אלימה למבוגרים עם פרסומות שחלקן יוגדרו כאלימות, קבוצה שתצפה בסדרה אלימה למבוגרים ללא כל פרסומות, קבוצה שתצפה בסדרה לא אלימה למבוגרים עם פרסומות שחלקן יוגדרו כאלימות וקבוצה שתצפה בסדרה לא אלימה למבוגרים ללא כל פרסומות. כך יהיה ניתן לנסות ולמצוא הבדלים שנוצרים הן בשל הסדרה האלימה עצמה, והן בשל הפרסומות האלימות. - יס -

ר"ן יס -
המחשבים
מ/מ
ב לקוחת כבוד -
למאור
למאור

ביבליוגרפיה:

- ◆ תדהר, ח. (2003). אלימות בתכניות הטלויזיה המשודרות לגיל הרך בישראל: מחקר ניתוח תוכן כמותי. *מגמות: רבעון למדעי ההתנהגות*, 42 (4): 626-651.
- ◆ למיש, ד. (2002). לגדול עם הטלויזיה. ת"א: האוניברסיטה הפתוחה. יחידה 3, פרק 2: השפעות הטלויזיה על ההתנהגות האלימה. 163-188.
- ◆ פוסטמן, נ. (1986). *אובדן הילדות*. ת"א: ספריית פועלים.
- ◆ כספי, ד. (1993). *תקשורת היונים*. ת"א: האוניברסיטה הפתוחה. יחידה 6. 66-85.
- ◆ Dollard, J., Doob, L.W., Miller, N.E., Mowrer, O.H., Sears, R. R. (1939). Frustration and aggression. in E.E. Smith, S. Nolen-Hoeksema, B.L. Fredrickson, G.R. Loftus, (Eds), (2003). *Atkinson & Hilgard's introduction to psychology* (pp 414-415). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.

שימו לב למקור
2/2

נספח א'

השאלון לקבוצת הניסוי

שלום

כעת, לאחר שצפית בפרק 34 "האיש התלוי, הצלף המדויק והטרמפיסטית התקיפה" בסדרה "מחוץ לחוק", ענה בבקשה ל השאלות הבאות. אנא נסה להיזכר כמיטב יכולתך בתשובה לשאלות המוצגות.

יש סצני שהם קצת יותר טובים
אולי זה לא היה צריך להיות ככה?
אולי זה היה צריך להיות יותר טוב?

איזה דם יש לרינו דיימס?

א. משא

ב. אופנו

ג. מכוני ספורט

ד. גיפ' טח

מהו מוצאו של נובי סיקסקיל?

א. גרמני

ב. סיני

ג. ישראלי

ד. אינדיאני

מי רצח את אגנת'ה פאלסקוג?

א. אליוט אייברהם

ב. ג'ונתן פריסט

ג. אוז אלידס

ד. אדם נורוביץ

במה עובדת הטורמפיסטית שאסף בובי בדרך הביתה?

א. מיצרית

ב. או'ת בבית חולים

ג. מו'רת פרחים

ד. שו'רת

למה יעס אליוט אייברהם על בעל המסעדה ?

א. כי האוכל היה מקולקל

ב. כי בעל המסעדה היה חייב לו כסף

ג. כי בעל המסעדה החמיא לז'ישתו

ד. כי המלצר לכלך את עניבתו

-

כעת, משסיימת, קרא לנסיין ומסור לו את השאלון.

תודה (-:

נסח ב'

השאלון לקביעת הביקורת

שלום

כעת, משצפית בפרק מספר 50 "ניתוח תוכן הקיבה של רייצ'ל" בסדרה "חברים", ענה בבקשה על השאלות הבאות. אנא נכה להיזכר כמיטב יכולתך בתשובה לשאלות המוצגות.

לאן יצאו צ'נדלר ומוניקה ביום נישואיהם?

א. המסעדה האהובה עליהם

ב. מסעדה הויתשלא ביקרו בה מעולם

ג. מק'דונלדס

ד. לסנדוויץ' בר.

מדוע רייצ'ל ורוס רבו?

א. כי רוס איחר ליום ההולדת של רייצ'ל

ב. כי רייצ'ל שברה לרוס את מפזר החום שלו

ג. כי רייצ'ל שפכה לרוס מרק על העניבה

ד. כי רוס חיטט במגרת המכתבים של רייצ'ל

מה קרה לג'ואי כשנסע לפארק יוסמיטי?

א. הוא דרס שועל

ב. היה לו פנצ'ר בגלגל

ג. הוא אסף בטרמפ את כריסטינה אגילרה

ד. הוא נשך את לשונו בטעות.

עם רוחו של מי, תקשרה פי'ני?

א. ג'ון קנדי

ב. טופאק שאקור

ג. רובין הוד

ד. הנסיכה דיאנה

מה החליטה רייצ'ל ללמוד?

א. תקשורת

ב. פסיכולוגיה

ג. אמנות

ד. יוגה

כעת, משסיימת, קרא לנסיין ומסור לו את השאלון.

תודה :-)